

A SZOCIÁLIS TÉMAKÖR VONZÁSÁBAN

Most, hogy köszöntjük Balázs G. Árpád festőművészt és grafikusát, az évforduló jelentősége és az ünnepi hangulat arra ösztönöz, hogy visszatekintsünk. Mérjük fel ennek a kilencven évnek az értelmét, értékét és fejlődési jellegzetességeit. S a hosszú művészi pályafutás kaptatóin olykor álljunk meg széttekinteni, az értékeket, sikereket tudomásul venni, örvendezve elismerni és azután haladni előre, ahogyan a művész haladt a magatörte úton tántorodás nélkül. Pedig ez az életút viharos és rögs volt, több országon át vezetett, s csak időnként jutott számára nyugodt pihenőt.

Balázs G. Árpád 1887. november 1-én született Felsőtökésen (Szlovákia). Nyolcéves korában kerül családjával Bácskába, hogy azután az örökmozgó nyugtalan életének legnagyobb részét itt élje közöttünk.

Rajz tehetsége korán megmutatkozott, azonban gyermekkori álma, hogy művész lehessen, legyőzhetetlen szülői ellenállásba ütközött. Szívós akarátának és kitartásának köszönhető, hogy nagy küzdelmek árán sikerült eljutnia előbb Nagybányára, majd ezen az úton át felkerülnie a Budapesti Képzőművészeti Főiskolára. A nagybányai művésztelepen mestere Réti István és Thorma János volt, de jó barátságban volt a Ferenczy családdal is. Mint a többi korabeli neves művész, Balázs is Nagybányán kapta az igen erős impulzust. Úgyhogy ennek a hatalmas lendületű mozgalomnak a fényei, amelynek az éltetője a néppel való megújuló érintkezés és a természettel való szoros kapcsolat volt, még máig sem szürkültek, halványultak el a művészen. Olyan erő volt ez, amely ilyen hosszú életre is elegendő, hisz a művész még most is lelkesen emlékszik vissza Nagybányára. Élete legszebb korszakának tartja az ott töltött időt. Összesen ötször járt Nagybányán: 1913-ban, 1914-ben, 1918-ban, 1924-ben és 1942-ben. Nagy hatással volt rá az új természetészemlélet, a bányai színek, és az impresszionizmus. Ekkor a tájkép érdekelte legjobban, de megtanult itt jól figurát, aktot és fejet is rajzolni. Sok tájképet festett Nagybányán, de ezekből csak három akvarell van még a festő tulajdonában. Ebben az időben — a saját közlése szerint — eszményképe Munkácsy, Paál László és a barbizoniak voltak a tájképfestészetben, az impresszionisták közül pedig Manet és Monet. A párizsi iskola hatott rá később, és Cézanne, a kubisták közül pedig Braque-ot becsülte legjobban.

Főiskolai festészeti tanulmányait az 1913—14. tanévben kezdte meg a Budapesti Képzőművészeti Főiskolán Réti Istvánnál, de anyagi okok miatt kiiratkozott. Tanulmányait csak az első világháború után folytathatta, amikor Prágában Svabinsky és Brömse professzorok tanítványaként grafikát tanult. Prága után Münchenben és Bécsben volt tanulmányúton, azután hazajött és egy időre letelepedett Szabadkán, majd pedig Belgrádban a Vreme napilap parlamenti rajzolója és illusztrátora lett.

Ezeket a húszas és harmincas éveket tekinthetjük a művész legjelentősebb, legváltozatosabb és legtermékenyebb korszakának. A korabeli kritika az 1921-es kassai tárlatáról emlékezik meg legelőször. Ezután minden évben rendszeresen kiállít egészen a második világháború kitöréséig. 1925-ben rendezti meg Prágában nagy sikerű első önálló grafikai tárlatát, amelyen megfigyelhető volt a munkások iránti érdek-

lődése. Bemutatkozott még Belgrádban, Szkopjében, Ljubljanában, Bukarestben, Zágrábban, Szarajevóban, Szófiában, Szabadkán, Ujvidéken, Zomborban és más városokban.

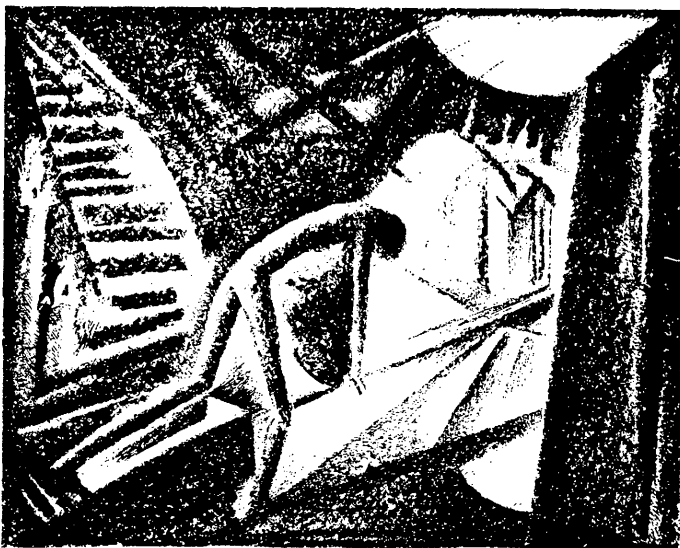
Balázs művészetét a sokféle téma, a legkülönbözőbb technikai eljárások és stílustörekvések jellemzik. Kétségtelenül ő az egyik legsokoldalúbb művésznk. A művészi kifejezés eszközeinek oly gazdag tárházával rendelkezik, hogy a legváltozatosabb technikákat fölényes könnyedséggel oldja meg. Fest olajjal, temperával, akvarellal. Többféle grafikai eljárást alkalmaz sikerrel. Kitűnően rajzol ceruzával, tollal, tus-sal, krétával, pasztellal stb. Készít monotípiákat, lino-, réz- és fametseteket, valamint kőrajzokat. Illusztrációk és karikatúrák teszik még változatosabbá életművét.

Már művészi munkásságának a kezdetén elkezdett tájékozódni a modern művészeti stílusokban, információkat szerzett és megfogalmazta alkotói alapelveit. Bekapcsolódott Európa avantgarde irányzataiba, ami abban az időben nálunk kezdeményező cselekedet volt. Az impresszionizmuson át eljutott a kubizmusig, majd pedig az expresszionizmus és a konstruktivizmus hatása alá kerül, de a művészi formát alárendelte témakörének, a dolgozó ember, a szociális témák ábrázolásának. A művészetet a társadalmat mozgató erők egyik legjelentősebb eszközének tekintette. Alkotásaiban a társadalmi és szociális problémákra hívta fel a figyelmet merész és lázító módon. Képei bátor kiállásról, harcosszándékról, és cselekvő akaratról tanúskodnak. Műveinek középpontjában az elnyomott ember áll, a kisember, visszatérő motívuma a szegénység. Ilyen a *Le travail* című linómappája, amely a nehéz parasztsors jeletereit mutatja be. A belgrádi nyomortanyát a *Jatagan mala* című linómetszetek örökítették meg. Az *Ady-mappa*, nyolc Ady-vers illusztrációja, a szenvedés és a küzdés képzőművészeti drámai megjelenítése. A *sze-gények ebéje*, *Kubikusok*, *Munkásfej*, *Kubikuscslád*, *Pihenő munkások*, *Hazatérés*, *Krumpliszedők* stb. elgondolkodtató szuggesztív vallomások, tudósítások a szegények sanyarú sorsáról, kritikai célzattal feltárt nehéz, komor hétköznapok igazsága. A Száva partján a rakodómunkásokat tanulmányozta, az utcakövezőket és albán favágókat ábrázolta merészen eredeti módon. *Vak anyja és gyermeke* című műve nagyszerű korrajz. Törvényszéki riportrajzai lázítóak, karikatúrái pedig a társadalom főnasságait tárják fel.

Balázs elkötelezett művésze lett Vajdaság forradalmi múltjának, a húszas és harmincas évek munkás—paraszt mozgalmának. Ezekben a kompozíciókban fedezhető fel igazi arculata. A társadalmi és munkásmozgalmi témakörével, valamint eredeti kreációival országos viszonylatban is úttörő művész lett. A harmincas években már országos hírnévre tesz szert; különösen monotípiái, grafikai ismertek. A belgrádi Oblik csoport egyik legtermékenyebb tagja Jovan Bijelić, Petar Dobrović, Marino Tartalja, Toma Rosandić stb. mellett. Együttműködött Đorđe Andrejević Kunnal, Lubardával és másokkal.

Művészetét az abszolút biztos rajz, a festői plasztika és fejlett szinkultúra jellemzi. Képei komoly művészi elmélyedésről, természetes és őszinte valóság szemléletről tanúskodnak. A választott grafikai technikákkal cselekvően akar hatni környezetére. Felfedezte a grafikai sorozatokban rejlő korszerű közlés új lehetőségeit. Sorozatai nem egyszerű művészi tettek, hanem kordokumentumok is. Erzékenyen reagált a társadalom eseményeire, tükrözte a vajdasági munkásmozgalmi lendület és lanyhulás érzelmi változásait. A harmincas évek vége felé, az osztályharc enyhülése és a reakció erősödése idején, továbbra is hű marad az egyéniségéhez legközelebb álló, régi szociális motívumaihoz, lényegbevágó, kemény vonású stílusához, de a derűsebb témák és színek is megjelennek életművében. Macedóniai külvárosi utcáskák, udvarbelső, szarajevói vásárosok, enteriőrök, nyugalmas csendéletek, virágok, tájak, emberek és érdekes arcok benyomásainak emlékét rögzítik alkotásai. Megjelenik művészetében a néprajzi tematika, a népviseletek ábrázolása, a vajdasági falusi házak és parasztszobák színes világa.

A második világháború kitörése újból vándorbotot adott kezébe. Előbb Nagyváradon, majd Nagyszalontán, 1947-től pedig Magyarországon, főleg Szegeden él 1958-ig, hazatéréséig. Közben szüntelenül rajzol és fest, kiállításokat rendez, ahol csak megfordul. Itthon, lankadatlan szorgalommal, lelkesen dolgozik tovább. Jelentős elismerésekben részesül. 1966-ban Szabadka város Októberi-díjjal tünteti ki, 1969-ben a Munka-érem aranyfokozatát kapja meg, 1975-ben pedig életművéért a Forum Képzőművészeti díjjal jutalmazzák meg. Magas kora ellenére művész-pályája még ma se lezárt. Ezt bizonyítják legújabb munkái, amelyek a művészi látásnak, a kivitelező kéznek még mindig sokatvállaló és sokat bíró erejéről tanúskodnak.

Ady Endre: A Halál pitvarában